

Голас Радзімы

№ 29 (1393) ЛІПЕНЬ 1975 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 20-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

**РАСКАЗВАЕМ ПРА
УДЗЕЛЬНІКАУ
СУМЕСНАГА
САВЕЦКА-
АМЕРЫКАНСКАГА
ПАЛЭТУ**

[«Пятеро говорят на
«рустоне»]
стар. 3, 6

**ЯК З БАУТУНА
ВЫВЕЛАСЯ КУРАНЯ**

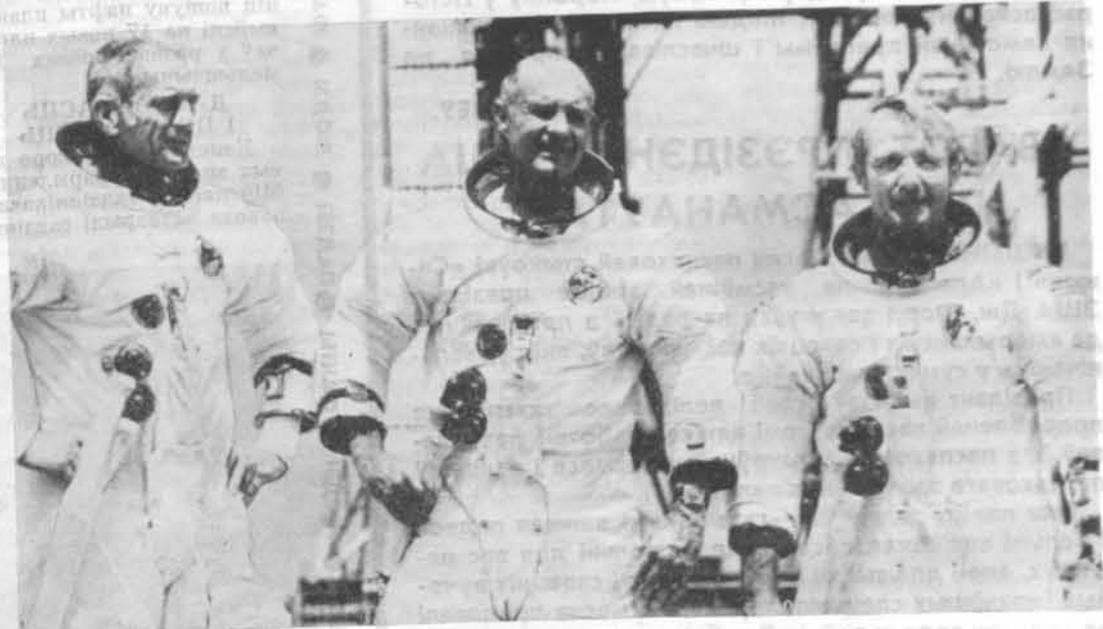
[«Златое яечка»]
стар. 4—5

**НА МЕСЦЫ БЫЛОГА
ТРОЦКАГА БАЗАРУ**

[«Нараджэне опернага
тэатра»]
стар. 7

СУСТРЭЧА НАД ПЛАНЕТАЙ

НА КАСМІЧНАЙ АРБІЦЕ —
«САЮЗ» І «АПАЛОН»

15 ліпеня 1975 года ў 15 гадзін 20 минут па маскоўскаму часу ў Савецкім Саюзе ажыццёўлены запуск касмічнага карабля «Саюз-19». Яго пілтуе экіпаж у саставе камандзіра карабля Героя Савецкага Саюза, лётчыка-касманauta СССР палкоўніка Ляонава Аляксея Архіпавіча і борт-інжынера Героя Савецкага Саюза, лётчыка-касманauta СССР, кандыдата тэхнічных навук Кубасава Валерыя Мікалаевіча.

пачатак першаму ў гісторыі касманautyкі буйному сумеснаму навуковаму эксперыменту па праграме «Саюз — Аполон», які ажыццёўляецца СССР і ЗША. Палёт праводзіцца ў адпаведнасці з «Пагадненнем паміж Саюзам Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік і Злучанымі Штатамі Амерыкі аб супрацоўніцтве ў даследаванні і выкарыстанні касмічнай прасторы ў мірных мэтах» ад 24-тэра ў 1972 года, якое прадумвае правядзенне работ

па стварэнню сумяшчальных сродкаў збліжэння і стыкоўкі савецкіх і амерыканскіх пілтуемых касмічных караблёў і станцый з мэтай павышэння бяспекі палётаў чалавека ў космас і забеспячэння магчымасці ажыццёўлення ў далейшым сумесных навуковых эксперыментаў.

Праграмай шасцісутачнага палёта касмічнага карабля «Саюз-19» намечаны:

- выпрабаванні сумяшчальных сродкаў збліжэння і сты-

- коўкі, створаных савецкімі і амерыканскімі спецыялістамі;
- ажыццёўленне стыкоўкі з караблём «Аполон» і сумеснага палёта на працягу двух сутак;
- выкананне ўзаемных пераходаў касманautaў з карабля ў карабель і правядзенне сумесных навуковых эксперыментаў у ходзе палёту;
- правядзенне навуковых эксперыментаў у час аўтаномнага палёта карабля «Саюз-19».

[Заканчэнне на 2—3-й стар.]

НА ЗДЫМКАХ: першы экіпаж касмічнага карабля «Саюз», які ўдзельнічае ў сумеснай праграме «Саюз—Аполон», — Аляксей ЛЯОНАУ (злева) і Валерыя КУБАСАУ; Байканур, 15 ліпеня 1975 г. Старт касмічнага карабля «Саюз»; амерыканскія астранаўты, якія ўдзельнічаюць у сумеснай праграме «Саюз—Аполон», — Дональд СЛЕЙТАН, Томас СТАФАРД і Вэнс БРАНД (злева направа).

неураю для выхажу на мантажную арбиту.

Важнейшей часткай сумеснай праграмы «Саюз — Апалон» стане стыкоўка двух караблёў, запланаваная на 17 ліпеня над Еўропай. У час сумеснага палёту двух караблёў на працягу двух сутак касманаўты зробяць чатыры пераходы з аднаго карабля ў другі, правядуць серыю навуковых эксперыментаў.

Т. Стафард перад запускам заявіў: Мы ўпэўнены ў тым, што гэты савецка-амерыканскі касмічны палёт умацуе вузы дружбы паміж нашымі двума краінамі.

Х'ЮСТАН, ЦЭНТР КІРАВАННЯ ПАЛЁТАМ, 16. Завяршыўся першы рабочы дзень у космасе экіпажа карабля «Апалон». У амерыканскіх касманаўтаў пачаўся васьмігадзінны перыяд адпачынку. Згодна з паведамленнем Цэнтра кіравання палётам, іх самаадчуванне добрае.

Пасля выхажу на арбиту «Апалон» аддзяліўся ад апошняй ступені ракеты-носьбіта, развярнуўся на 180 градусаў,

прыстыкаўся да стыковачага модуля і выцягнуў яго з пераходніка, які злучаў карабэль з апошняй ступенню ракеты-носьбіта. Каб пазбегнуць сутыкнення з апошняй ступенню, ён ажыццявіў манеўр адыходу.

АЖЫЦЦЁУЛЕНА СТЫКОўКА КАРАБЛЁў

17 ліпеня 1975 года ў 19 гадзін 12 мінут па маскоўскаму часу ажыццяўлена стыкоўка савецкага касмічнага карабля «Саюз-19» і амерыканскага карабля «Апалон». Упершыню ў гісторыі касманаўтыкі ў сумесным палёце адначасова прымаюць удзел даследчыкі космасу двух краін: савецкія касманаўты — Аляксей Ляонаў і Валерый Кубасаў і амерыканскія — Томас Стафард, Вэнс Бранд і Дональд Слейтан.

Для выканання стыкоўкі ў выніку двух карэкцый траекторыі карабэль «Саюз-19» быў пераведзены на разліковую мантажную арбиту. За два віткі да стыкоўкі экіпаж з дапамогай ручнога кіравання выка-

наў арбітальную арыентацыю, пасля чаго збліжэнне праводзілася паслядоўным манеўраваннем амерыканскага карабля. З адлегласці 10 метраў арыентацыя і прычальванне карабля «Апалон» ажыццяўляліся ўручную з выкарыстаннем стыковачай мішэні, устаноўленай на караблі «Саюз-19». Савецкі карабэль у час збліжэння і прычальвання падтрымліваў неабходную для стыкоўкі арыентацыю. Пасля дакранання караблёў адбылася аўтаматычная счэпка іх стыковачных агрэгатаў, сцягванне і герметызацыя стыку.

Паспяховым правядзеннем стыкоўкі эксперыментальна пацверджана правільнасць тэхнічных рашэнняў у канструкцыі сумяшчальных стыковачных агрэгатаў, распрацаваных у творчай садружнасці савецкімі і амерыканскімі вучонымі і спецыялістамі.

Х'ЮСТАН, ЦЭНТР КІРАВАННЯ ПАЛЁТАМ, 17. Сёння ў 12 гадзін 12 мінут па вашынгтонскаму часу (19 гадзін 12 мінут па маскоўскаму) адбылася падзея, якая чакалася з такім

неапраўдлівым: «Апалон» састыкаваўся з савецкім касмічным караблём «Саюз-19».

Усе, хто знаходзіўся ў гэтых хвалюючых гадзіны ў Цэнтры кіравання палётам, затаіўшы дыханне ўглядаліся ў экраны тэлевізараў і табло прыбораў, якія фіксавалі моманты збліжэння двух караблёў. Сярод прысутных быў пасол СССР у ЗША А. Дабрынін.

У 9 гадзін 04 мінуты па ўсіх пакоях і калідорах вялікага будынка цэнтра разнеслася вестка, толькі што атрыманая з борта амерыканскага касмічнага карабля: Т. Стафард, В. Бранд і Д. Слейтан убачылі «Саюз-19» у тэлескапічны секстант. Два караблі раздзяляла ў гэты час 295 міль (472 кіламетры).

У Х'юстане ўжо ведалі, што, калі паміж «Апалонам» і «Саюзам-19» было 280 кіламетраў, касманаўты звязаліся паміж сабой па ультракароткахвалевай сувязі. «Хэло, Валерый, як справы?» — спытаўся па-руску Дональд Слейтан. «Добрай раніцы», — адказаў па-англійску Валерый Кубасаў. «Прывітан-

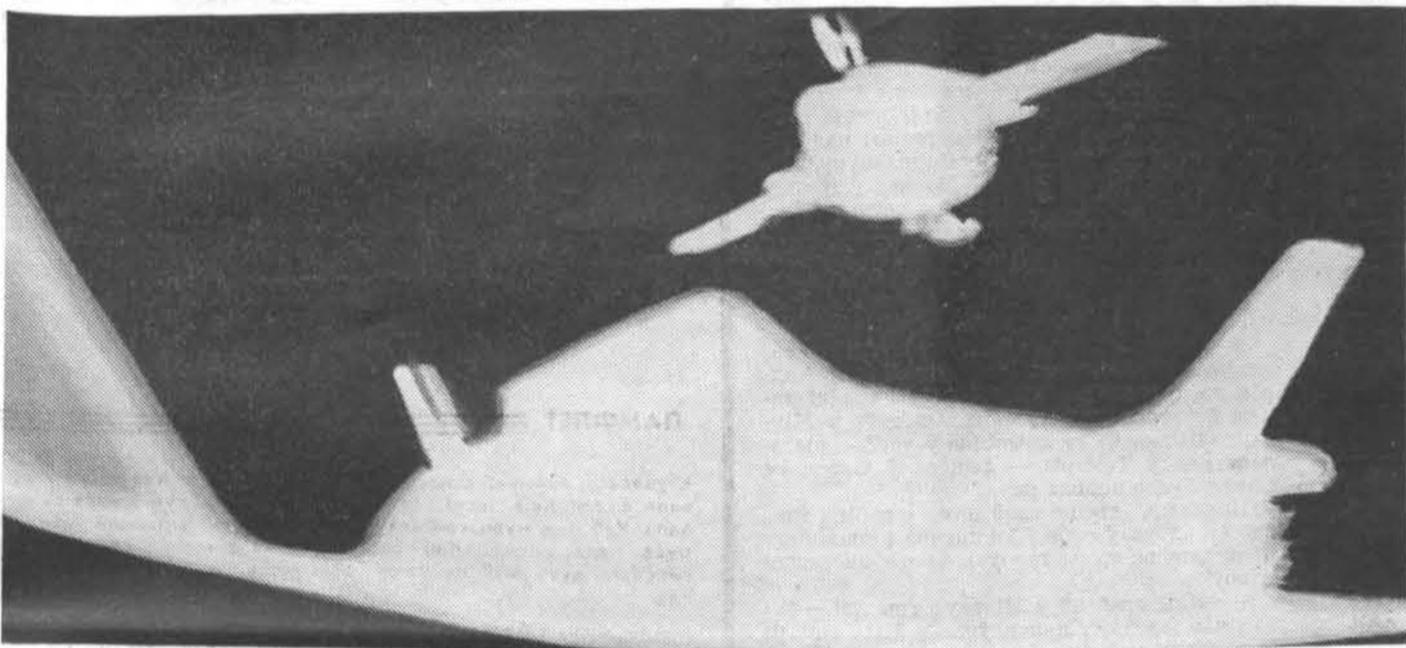
не ўсім», — дадаў Аляксей Ляонаў.

Амерыканскі касмічны карабэль пачаў выкананне серыі заключных манеўраў на арбіце для выхажу на пазіцыю стыкоўкі «Саюза». У цэнтры кіравання палётам прагучалі словы камандзіра «Апалона»: «Рухавікі ўключаны. Усё ідзе нармальна». «Апалон» зрабіў другі базіруючы манеўр (першы быў здзейснены ўчора), камбінацыйны манеўр карэкцыі, а таксама казліптычны манеўр.

На экранах тэлевізараў у Цэнтры кіравання бачны засяроджаныя твары членаў амерыканскага экіпажа. Ідзе няспынным радыёабмен паміж караблямі. «Апалон» інфармуе «Саюз», што ён пачынае арыентацыю перад стыкоўкай згодна з праграмай, і вось ужо «Апалон» радзіруе «Саюзу» аб гатоўнасці да стыкоўкі. Караблі павольна збліжаюцца, апошнія метры... Т. Стафард паведамляе А. Ляонаву: «Кантакт. Захоп. Стыкоўка завершана».

Гістарычная сустрэча на арбіце адбылася!

[3 паведамленняў ТАСС].

«Саюз-19» набліжаецца да карабля «Апалон». Здымак з экрана тэлевізара.

ПЯТЕРО ГОВОРЯТ НА «РУСТОНЕ»

Этот очерк лишь об одной стороне ЭПАС-а — о его экипаже, который состоит из двух советских космонавтов и трех американцев. Они, конечно же, разные, эти пятеро из первого интернационального космического экипажа. Они — личности, а личностное — характер, темперамент, привычки — не повторяется. И единит их не случайная схожесть качеств.

ТВОРЧЕСТВО

В характере, образе Алексея Леонова, на мой взгляд, сложнее, чем у его партнеров по полету, выявить самую, что ли, яркую черту. То, что он отчаянно смел, первым из людей выйдя в открытый космос, — бесспорно. Что он талантлив как художник, живописец — несомненно. Есть нечто общее в проявлении разных качеств, их общая основа — творческое отношение Леонова к каждому шагу жизни, поступку, написанной строчке.

Обратимся к письмам, которые он вел во время тренировок и прошлого полета, к дневникам его товарищей — самым убедительным аргументам.

«С первого училищного дня я сказал себе: «Ты должен быть только отличником. Авиация не простит посредственности...» И отсюда шла вся моя практика: ученью и работе отдай всего себя, ни минуты пустякам, не обедняйся хитростью... По-моему, гораздо больше сил уходит на то, чтобы изобретать изворотливые ходы и бояться, что попадешься,

чем на прямое и честное выполнение долга».

«Пролетали над Москвой. До чего же она красива ночью! Особенно когда смотришь с высоты. Бусинки огней, яркие отблески разноцветных неоновых реклам, удивительная игра полутонов. И все это живет, дышит, подмигивает, улыбается и потом тает в темноте».

После гибели Гагарина Леонов пишет: «Простота его в том, что он ни от чего не уклонялся, не ограничивал себя необходимостью быть как все или быть не как все, и когда ему было трудно, он не делал вид, что ему легко, а когда ему было хорошо и весело, не притворялся, что сейчас не до веселья, а когда чувствовал, что сам сплочовал, то умел признать это открыто и прямо».

...Шла 20-я минута исторического полета Гагарина. Радиопереговоры заполнены запросами о первых впечатлениях, о работе систем. Его ответы спокойны, быстры, лаконичны. Он — там, в космосе, но и на Земле, с людьми. Из записи радиопереговоров 12 апреля 1961 года: «9 часов 27 минут. Кедр (Гагарин): Привет Блондину!» «Блондином» звали в отряде космонавтов Леонова, и первым именем, произнесенным из космоса, стало имя Леонова.

А потом Леонов сам творит историю. Первый выход в открытый космос: «Выплывая из люка в бесконечный простор Вселенной, я увидел индиговую синеву Черного моря, заснеженные вершины Кавказского хребта, поддер-

нутую дымкой чашу Цемесской бухты, а правее — россыпь белых кристаллов сочинских санаториев... Возникло ощущение необъяснимой свободы. Ничто не связывало передвижения в бездонном космическом океане». Шестьсот секунд творчества отвела ему программа. И Леонов каждую секунду старался сохранить в памяти, понимая, какой громадной ценностью она обладает. Но ни слова — заметьте: ни слова! — о риске, опасности, вероятности катастрофы. А ведь он же был неведом людям, этот открытый космос! «...Взгляд со стороны на космический корабль, летящий на фоне сверкающих созвездий. Он выглядел гораздо величественнее и красивее, чем на Земле. Этакая выкристаллизованная в геометрическую форму концентрация человеческого ума».

...В конце июня, после завершения всех тренировок, экипажи нашего «Союза» получили заслуженную неделю отдыха, последнего перед полетом. Кто отправился на родину, кто — к морю. Леонов отдыхал за мальбертом и письменным столом: надо было успеть закончить и книгу «Про ЭПАС в картинах» для издательства «Малыш», и давно задуманную картину. Творчество — это как воздух...

ОПЫТ

В группе «эпасовцев» генерала Томаса Стаффорта окрестили «дедом». И надо думать, не седина тому причина. Полагаю, инициатива насчет 44-летнего «деда» исходила от наших ребят, ко-

гда они в деле, на тренажерах, на стендах, увидели этого неторопливого в движениях человека, который лучше многих знает, «какие в космосе цены» и на секунду решительного действия, и на часы напряженного ожидания. А Вэнс Бранд, когда я спросил у него о самом важном, по его мнению, качестве генерала Стаффорта, даже не раздумывал: опыт!

Арифметика опыта Т. Стаффорта — 23 года в небе и космосе. Но куда сложнее и поучительнее алгебра слагающих эти годы поступков и действий. После военно-морской академии Стаффорт 10 лет летал на многих типах самолетов, окончил школу летчиков-испытателей, «обкатал» не один десяток машин на базе имени Эдвардса в Калифорнии. Провел в воздухе 6 200 часов, из них более 5 100 на реактивных самолетах. Но хотелось выше и быстрее! И Стаффорт решает: космос.

В 1962 году американский отряд, первые семь астронавтов, пополнился второй группой — из девяти человек. Их отобрали из 200 кандидатов, руководствуясь такими критериями: наличие специального авиационного образования, большого опыта пилотирования реактивных и высотных самолетов, второго диплома о специализации в области физики, биологии или инженерных наук. Астронавт должен был быть не старше 35 лет и не выше 6 футов (183 см) ростом. Стаффорт (тогда капитан) соответствовал всем пунктам (если не считать рост — ровно 6 футов).

На сегодня в мире лишь единицы могут похвастаться космическим «хет-триком» — трижды слетать в космос. Один из этих немногих — Стаффорт.

Эти полеты не только лишь раз потренировали его выдержку и спокойствие. «Джемини-6» осуществил первую встречу с запущенным позже «Джемини-7», а при полете «Джемини-9» была впервые реализована стыковка трех видов со специальным переходником, снабженным дополнительной мишенью. Полет «Джемини-9» знаменателен также и точным возвращением на Землю — лишь в 640 метрах от условной цели. Эти два эксперимента здорово подняли шансы Стаффорта на место в «Аполлоне-11» — первом, намечавшемся к посадке на Луну.

Но было решено, что Стаффорт с его опытом и выдержкой нужнее в предстоящем рейсе «Аполлона-10». То был полет большого технического значения. Предстояло проверить все нюансы трассы Земля — Луна, провести все процедуры управления, кроме посадочных. А психологические нагрузки! Стаффорт и Сернан переходят в лунную кабину, отделяются от основного блока корабля, выходят на селеноцентрическую орбиту и 8 часов кружат вокруг Луны так близко, как никто до них. Они прекрасно видят лунные горы, кратеры, фотографируют и картируют место первой посадки человека на Луну — для экипажа

[Окончание на 6-й стр.]

НАДЗЕЯ НА НОВЫЯ СПАТКАННІ

Пісьмаў многа. Больш за сотню. Усе яны пра дружбу, якая працягваецца вось ужо пятнаццаць год, пра дружбу двух дзяўчынак, дзяўчат, цяпер ужо зусім дарослых самастойных людзей, пра дружбу, якая мацнее, робіцца ўсё больш свядомай і неабходнай.

Поля Красільнікава-Гейс і Тамара Максімовіч сустрэліся ў Крыжоўцы ў піянерскім лагеры. Што гэта быў за цудоўны час! Яны былі разам заўсёды, маглі не расставіцца ні на мінуту. Поля прыехала ў Беларусь з групай дзяцей землякоў з Бельгіі, і Тамара, як гаспадыня, лічыла сваім абавязкам апакаць сяброўку, раскажваць і паказваць. Калі да Тамары прыезджала маці, яе сустрэкала і Поля, а Алена Сцяпанаўна жартавала, што ў яе цяпер дзве дачкі. Гасцінцы яна прывозіла з Мінска абедзвюм.

Месяц пралацеў хутка, і дзедзі рассталіся. Пры развітванні паплакалі, але слёзы не змылі ўспамінаў, цёплага пачуцця сяброўства. Хутка, хутка ад Полі прыйшло першае пісьмо.

«Ніколі не забуду я дні, што правяла на Радзіме сваёй маці. Ад'язджаць не хацелася. Цяпер, калі кладуся спаць, заплываючы вочы, пачынаю ўспамінаць усё да драбніц. Успамінаю дзяўчынак, хлопчыкаў, нашы гульні, экскурсіі. Быццам усё гэта было толькі ўчора. Што з таго, што мы былі разам толькі месяц? Я не забуду вас ніколі. Я вельмі ганаруся, што атрымліваю пісьмы з Савецкага Саюза, прыношу іх у школу. Многія цікавіцца жыццём у вашай краіне. Я з задавальненнем раскажваю пра ўсё, што ведаю сама».

Поля пісала пра тое, як яна і яе сяброўкі любяць слухаць і спяваюць самі савецкія песні. Праціла Тамару напісаць пра М. Магамаева, У. Трошына, Э. Хіля, пра «Песню раёў». Расказвала, што глядзела фільмы «Камуніст», «Дом, у якім я жыву», «Ляццяць жураўлі» («Якія гэта цудоўныя фільмы. Шкада, што рэдка маем магчымасць іх глядзець»). Захаплялася выступленнямі артыстаў беларускага ансамбля танца. («Калі ў Бельгію прыезджалі савецкія артысты, залы заўсёды перапоўнены. Артыстаў узнагароджваюць бурай апладысентаў, падоўгу не адпускаюць са сцэны»). Пытала ў сяброўкі: «Дзе ты бываеш, раскажы? У тэатрах, кіно?»

І Тамара пісала пра сваю Радзіму, пра Маскву і Ленінград, куды ездзіла на экскурсіі, пра адпачынак на Чорным моры, пра выстаўкі і канцэрты, якія яна наведвала.

З гадамі змест пісьмаў, якімі абменьваліся дзяўчаты, становіўся ўсё больш сур'ёзным. Жыццё ставіла ўжо не дзіцячыя праблемы і вышыцы іх было не заўсёды проста.

«У Савецкім Саюзе ўсе людзі свабодныя, каб я жыла там, я была б такой жа свабоднай, як і ўсе. — пісала Поля Красільнікава ў Мінск. — У нас жа ўсё па-іншаму. Патрэбны грошы ды грошы. Захварэла мама. Ёй неабходна аперацыя, але толькі за месяц у бальніцы яна заплаціць 1 000 франкаў. Гэта не Савецкая краіна, дзе ўрачы лечыць хворых бясплатна, вучыцца можна бясплатна. Бацькі хацелі вучыць Андрэя, але тады нам усім прыйшлося б працаваць дзень і ноч. А ты малайчына, Тамара, што вучыся».

І Тамара вучылася. Яна скончыла радыётэхнічны інстытут, займаецца на спецыяльным факультэце па прыкладнай матэматыцы пры Беларускам дзяржаўным універсітэце, наведвала курсы англійскай мовы. Яна ўжо ведае месца сваёй будучай работы — навукова-даследчы інстытут.

Поля многа пісала пра сваю мару стаць урачом. Але гэтыя планы не збыліся. «У нас трэба многа грошай, каб вучыцца», — паўтараецца ў яе пісьмах фраза, як рэфрэн. Яна зайздросціць Алене Сцяпанаўне, якая лечыць хворых, дапамагае ім, напэўна, адчувае сябе вельмі неабходнай людзям. А ў Алены Сцяпанаўны, кандыдата медыцынскіх навук, дацэнта, артапеда 7-й мінскай бальніцы, сапраўды незвычайна складаная і цікавая работа. Яна займаецца дыягнастыкай і раннім лячэннем дзяцей, якія атрымалі траўмы пры нараджэнні.

Алена Сцяпанаўна ў 1942 годзе скончыла медыцынскі інстытут і адрозна ж трапіла пад Сталінград, дзе ішла жорсткая бітва і дзе так неабходны былі рукі хірурга. («І

цяпер яшчэ бачу страшныя сны пра раненых мінулае вайны, напэўна, ужо і не змагу забыць»). Пасля перамогі сустрэлася са сваім будучым мужам Васілём Максімовічам. Як потым высветлілася, яны ўсю вайну ваявалі ў адной дывізіі. Калі сёлета краіна святкавала 30-годдзе перамогі над фашызмам, іх абодвух, Алену Сцяпанаўну і Васіля Іванавіча, запрасілі ў Маскву ў Калонную залу Дома саюзаў на сход ветэранаў.

Дружба дзвюх дзяўчынак паклала пачатак сяброўству іх бацькоў. Беларусь, якую бельгіец ніколі раней не бачылі, а ведалі толькі па расказах дачкі, стала ім вельмі блізкай.

У мінулым годзе ад Полі прыйшло пісьмо. Яна пісала, што яе бацькі і брат Андрэй па дарозе ў Растоў да родных маці хацелі б затрымацца на некалькі дзён у Мінску. «Ці можна ім спыніцца ў вас? — пыталася яна ў Тамары. — Бацька ў Савецкім Саюзе будзе першы раз».

Паказаць госцю свой дом, зрабіць так, каб ён адчуваў сябе ў ім зручна і спакойна, ці ж гэта не самы галоўны абавязак гаспадароў?

— Яны прабывалі ў Мінску тры дні, — успамінае Алена Сцяпанаўна. — Мы рабілі, што маглі, каб яны больш убачылі. У нас свая машына, вазілі іх многа. Да глыбокай ночы, бывала, сядзелі за сталом. Як гэта часта бывае ў падобных выпадках, усё парайноўвалі: а ў вас, а ў нас... Многаму Жан здзіўляўся: чыстым мінскім вуліцам, добра апранутым людзям, нашаму багатаму сталю. І нас яны часам здзіўлялі. Як урач, я звярнула ўвагу на тое, што рот у Жана не пратэзіраваны. Трэба абавязкова ўставіць зубы, парала я. А ён мне адказаў, што для іх гэта вельмі дорага, і многія спецыяльна едуць у Савецкі Саюз, каб зрабіць гэта тут. Абыходзіцца значна дзешавей.

Максімовічы вазілі сваіх гасцей у Хатынь. Бельгіец Жан Гейс, былы вязень гітлераўскіх канцлагераў, добра ведае, што такое фашызм. Тут, у гэтым свяшчэнным для беларусаў месцы, ён стаў на калені, схіліў сваю сваю галаву, ушаноўваючы памяць ахвяр другой сусветнай вайны. «Хатынь — гэта і намі перажыты боль, — сказаў госць. — Таму так кранае і ўзрушвае яна. Людзям патрэбен мір. І мы змагаемся за яго».

Дні, калі няцерпна прыпала гарачае ліпенскае сонца, Тамара Красільнікава з мужам і сынам праводзілі на дачы Максімовічаў. Спадабалася ім прыгожая беларуская прырода, бясконцы прастор палёў і лугоў, духмяныя, поўныя суніц і кветак лясы.

— Я не ведаю, што раней чуў Жан Гейс пра нашу краіну, — раскажвала Алена Сцяпанаўна, — але, развітваючыся з намі, ён вельмі рашуча сказаў: «Няхай мяне хоць звольняць з работы, але ў Бельгіі я буду гаварыць пра Савецкі Саюз толькі праўду».

Вярнуўшыся дадому, Тамара Красільнікава напісала Алене Сцяпанаўне:

«Наша падарожка па Савецкаму Саюзу пачыналася ва ўсім нас незабытае уражанне. Мы на заўсёды захаваем памяць аб мілых гасцінчых людзях, з якімі мы сустрэліся. Такія ветлівыя, шчырыя людзі толькі на майй Радзіме. Савецкага чалавека адрознівае ад усіх іншых добра і шчодрое сэрца. Жан упершыню перасек граніцу Савецкай краіны, упершыню ўбачыў маю родную зямлю, але сустрэча запомніцца яму на доўга. Марым аб новых сустрэчах».

Зусім нядаўна такая сустрэча адбылася. Тамара Красільнікава з Жанам і Андрэем сёлета зноў гасцілі ў Мінску ў сваіх сяброў. Яшчэ больш задумлівымі і доўгімі былі размовы за сталом, захапленне выклікалі змены, што заўважылі госці ў нашым жыцці за год, яшчэ больш сумным было развітанне. Цяпер па-ранейшаму прыходзіць у дом Максімовічаў пісьмы. У іх — надзея на новыя сустрэчы.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКУ: суайчынніцы з Бельгіі В. СІРАШ і Т. КРАСІЛЬНІКАВА, яе сын Андрэй, Алена Сцяпанаўна і Жан ГЕЙС у піянерскім лагеры «Зялёны бор».

ЖЫЛІ-БЫЛІ дзед і баба... Знесла ім аднойчы курачка яечка, не простае, а залатое. Але не доўга цешыліся дзед з бабай — яечка разбілася. Хто зрабіў такую шкоду, паспрабуй разбярэся. Звалілі віну на мышку. А можа таго яечка і зусім не было, можа здалося толькі падслепаватым старым, што яно было залатое.

Але факт застаецца фактам — яечка разбілі. І дзед з бабай — уголас. Плачуць і па сёння, з перапынкам на сварку паміж сабой. Чаму? Курачка ж ім спраўна нясе яйкі. Дык то яйкі простыя! Каго імі здзівіш? А вось не стала залатога, і казцы канец. Пра што баіць? А без казкі дзеду з бабай і жыццё не жыццё. Не раўнуючы, як нашым «вызвольнікам» за морам-акіянам.

Але гэта толькі прыказка, казка яшчэ наперадзе. Дык слухайце...

Жыла-была Рада БНР. І не сказаць, каб жыла, бо разбілася хутэй, чым тое яечка, але быць-такі была. У лапці

заваць і ўзначальць «паўстанне».

«Слуцкая рада» аб'явіла мабілізацыю ў «армію», якая магла б выступіць супраць Савецкай улады. Узбраенне і грошы былі атрыманы ад польскага генеральнага штаба. Нацыяналісты разлічвалі, што варта толькі кінуць покліч і на «паўстанне» ўзнімуцца ўсе сяляне Слуцчыны. Але з вялікага грому дык часцяком бывае малы дождж. Ледзь-ледзь удалося набраць чатыры тысячы «войска». Скалацілі так-сяк адну брыгаду з кулакоў і эсэраў. Патаптаўся з тыдзень у Слуцку, чакаючы папаўнення ад сялян і дапамогі ад Булак-Балаховіча.

Сяляне і блізка не падышлі да «Слуцкай рады». А банды Балаховіча ў канцы лістапада 1920 года былі разбіты. Чырвоная Армія пачала займаць тэрыторыю Слуцкага раёна. Польскія войскі вымушаны былі эвакуіравацца. А за імі папаліся ў хвасце і слукія «паўстанцы». Частка іх адышла ў нейтральную зону і там за-

Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАЛАТОЕ ЯЕЧКА

ПАМФЛЕТ

абувалася, аўчынай прыкрывалася, салодкія песні спявала. Каб пад мужыка-беларуса падладзіцца. Каб ён панскага духу БНР не ўнюхаў.

Але мужык-беларус Раду слухаў, а свой розум меў: турнуў ён БНР так, што ад яе і духу не засталася. І пакацілася Рада разам з абозамі кайзера германскага і «воддэ» польскага на захад. Тамсям паспрабавала Рада зачліцца і падбухторыць народ на супраціўленне Савецкай уладзе. Маўляў, я ж ваша Рада, ратуйце мяне ад бальшавікоў, прападзеце, калі я зусім знікну.

І знікла з далагляду грамадскага жыцця, адарваная ад народа, чужая яму, глухая да яго патрэб. Мужык-беларус і пальцам не паварушыў, каб уступіцца за яе. Ніхто пра Раду БНР добрага слова не сказаў, таму ніхто і слёз не пралаваў.

Так было і з тым «слукімі паўстаннем», з якім, бы з залатым яечкам, носяцца на беларускім нацыяналістычным падворку ў замежжы. Вобразна кажучы, гэта было самае звычайнае шэрае яечка, якое здольна была выседзець толькі Рада БНР, — захудалы кулацка-эсэраўскі мяцеж.

У лістападзе 1920 года, калі Слуцк, згодна з папярэднімі ўмовамі Рыжскага міру, павінны былі пакінуць войскі Пілсудскага і адысці за дэмаркацыйную лінію, нацыяналістычныя элементы паспрабавалі ўзяць уладу ў свае рукі. Чырвоная Армія падыдзе да межаў Слуцчыны, а мы скажам бальшавікам: «Прыпазніліся! Тут ужо новая дзяржава — незалежная Беларуская народная рэспубліка!»

Слуцкія «патрыёты» вельмі спяшаліся. Пакуль пілсудчыкі не пакінулі Слуцк, склікалі з'езд прадстаўнікоў валасцей і мястэчак. На з'езд сабраліся кулакі, прадстаўнікі «Найвышэйшай рады БНР», польскія афіцэры і прадстаўнікі банды Булак-Балаховіча. Гэты «букет» меўся дзейнічаць ад імя народа, выяўляць яго волю. Выбраная з'ездам «Слуцкая рада» павінна была аргані-

мавалася. Але яны не маглі аказаць сур'ёзнага супраціўлення Чырвонай Арміі і хутка спынілі сваю дзейнасць.

Вось тое, што засведчыла гісторыя пра слуккую авантуру беларускіх нацыяналістаў. Уласна, «слуккае паўстанне» — гэта нават не курьёнае стандартнае памераў і трафарэтнай расфарбоўкі, а шэраўкае верабінае яечка, народжанае нацыяналізмам. Ніякага «паўстання» не было, народныя масы да яго дачынення не мелі. Была проста авантура спісаных рэвалюцыйна-эксплуататарскіх класаў, інспіраваная беларускай ваеншчынай і ёю ж аплачаная. «Паўстанцы» нават не асмеліліся выступіць супроць Чырвонай Арміі, таму акрамя дробных сутычак з паасобнымі бандамі нічога не адбылося.

Але ж без залатога яечка няма прыгожай казкі, а без «слуккага паўстання» не было сэнсу ў існаванні БНР. Бо калі БНР не з'яўлялася волевыяўленнем народа, і народ не аддаваў жыццё за яе ідэі, тады грош ёй цана нават на замежным рынку старызны, дзе хоцьдзя адзін за адным рускія карабейнікі ні то з манархіяў, ні то дэмакратычнай рэспублікай Керанскага, украінскія перакупшчыкі з «самасційнай Украінай» ці то «пад прапорам» гетмана Скарападскага ці то Пятлюры, беларускія крамнікі з «незалежнай БНР» і такой жа «незалежнай» БЦР. А значыць — тая ж цана і «змагарам», якія ўсё яшчэ думаюць «натхніць» народ «ідэаламі слуккага паўстання».

Каб павысіць свае акцыі ў вачах тых, хто даў ім прытулак і харчы, беларускія заморскія «патрыёты» рашылі, па-першае, павялічыць габарыты верабінага яечка да памераў, прынамсі, страусавага, а па-другое, паклаці на яго паверхню колер калі не золата, то ва ўсякім разе манументальнай бронзы.

Заўважана ўжо, што ад «угодкаў» да «ўгодкаў», на якіх «нацыянальныя дзеячы» памінаюць «слуккае паўстанне», звычайны пшык аб-

растае арэолам гістарычнай значнасці і нават святасці. Партрэты кулацкай контры з абрэзамі ў руках перамаляваюцца ў «беларускіх герояў», а хутка таго і глядзі на іх стануць маліцца, як на іконы.

Эвалюцыя перацэнкі «слускага паўстання» выразна прасочваецца на святкаванні «ўгодкаў» апошніх год. Спачатку былі словы: «слускае паўстанне». Але словы не ўзбудзілі духу нацыі. Яны паступова сцёрліся, зашмальцаваліся, забыліся. Ва ўсякім выпадку, не давалі патрэбнага «нацыянальным дзеячам» уздзеяння на чужаземнае асяроддзе: «А ў нас былі справы—во!» Не было гэтага размахыстага «во!», а таму і пахваліцца няма чым.

Мабыць, літаратурны свят Антон Адамовіч, які пішацца ўсюды прафесарам, першы асмеліўся напоўніць ідэяй «слускага паўстання». На чарговай «акадэміі» стары хорт выступіў з прававай, у якой зрабіў «вельмі цікавы нарыс слускага паўстання... ды гістарычнае асэнсаванне яго». А правільней — пераасэнсаванне, бо Адамовіч дэпер сваёй «прафесарскай» макаўкай, што «змаганне гэта вялося пад сваім нацыянальным сцягам, са сваім нацыянальным гімнам, за сваю нацыянальную дзяржаўнасць — БНР».

Гэта быў першы ёмік мазок, пакладзены Антанам Адамовічам. Але ён не толькі сам паказаў, як малююць ячка пад золата, — падахвоціў іншых. Літаратурны свят паставіў пытанне рубам: ці не час перагледзець адносіны «да ўдзелу ў ваенных падзеях на Беларусі 1919—1921 гадоў генерала Булак-Балаховіча, вайсковыя акты якога мелі іншае значэнне, як пра гэта звычайна казалася».

Не вядома, што да Адамовіча гаварылі пра Булак-Балаховіча ў нацыяналісцкім заезджым двары, а ў нас у народзе дык проста казалася пра «акцыі генерала» — звычайны бандытызм. Вядома, гучыць не вельмі вытанчана, але куды ад праўды дзенешся.

У Адамовіча знайшліся памочнікі — ахвотнікі зняцца ў вольны час роспісам «слускага паўстання». Раз сказана «а», трэба сказаць і «б», «Прафесар» згадаў пра «нацыянальны сцяг» і іншыя арыбуты «паўстання» для надання сваёй прамове высокага стылю, так сказаць, у сімвалічным сэнсе, бо не ўяўляў рэальна таго сцягу. Не ведаў нават, ці быў ён, таксама, як і гімн. Ахвотнікі да малярных работ не толькі прадумалі сцяг «слускага паўстання», але і расшылі яго гладзю. Праўда, гэта няўдзячную работу яны сціпла прыпісалі случчанкам, якія нібыта «ўласнаручна вышылі» на сцягу: «Вы ідзеце паміраць, каб жыла бацькаўшчына».

Што ж датычыцца гімна, то з ім справа ідзе тужэй. Быў у эміграцыі адзіны кампазітар-самавул Мікола Куліковіч, ды і той памёр. Цяпер вольны ты Адамовічу самому бярэцца і сачыняй музыку гімна «слускага паўстанцаў» і выдавай яго за арыгінал пяцідзясяцігадовай даўнасці, «выпадкова» знойдзены сярэд манускрыптаў архіва БНР. Але не ўсё адрэзу, можа яшчэ хто выручыць...

Затое ёсць дасягненні ў галіне кананізацыі ўдзельнікаў «слускага паўстання». Устанавілі «дзень герояў Беларусі», у які адпраўляецца жалоба па тых, чый прах вецер рвалюцый развезаў. Пастанавілі лічыць іх не бандытамі, контррэвалюцыянерамі, якія ішлі супроць свайго ж народа, а «нацыянальнымі героямі».

Бо, як давеў Адамовіч, «гэтыя косці не злачыцца, не бандытаў, але нашых шчырых, сумленных братоў і сёстраў — беларусаў».

Такі быў пачатак аперацыі «Залатое ячка». Далей работа пайшла спарней. На «акадэміях» пачалі гаварыць не пра «паўстанне», а пра «зацяттыя баі» з бальшавікамі. «Пануючы» цяпер прэзідэнт БНР Вінцук Жук-Грышкевіч выступіў з афіцыйнай заявай. Яго міласць адзначыў, што «слускае паўстанне ў сапраўднасці было не случкім і не паўстаннем, а «вайна войска БНР супроць бальшавіцкай арміі, таму больш адпаведна назваць гэтую падзею зброявым чынам БНР».

Вядома, калі ўсё «войска» БНР складалася з чатырох тысяч случкіх эсэраў і кулакоў ды банд Булак-Балаховіча, ды калі яе «героічныя ўчынкі» зводзяцца да слускага мячэжы, дык і Жуку нават ніякавата быць гаспадаром такой спадчыны. Ды яшчэ прэтэндаваць на нейкую павягу з боку амерыканскіх палітыкаў, многія з якіх паддаўшыся на ўгаворы, падпісваюць дэкларацыі на «ўгодкі БНР». Вось калі б у БНР была ідэя, якую падтрымліваў увесь народ...

У гэтым сэнсе прэзідэнта здорава падтрымаў Вітаўт Кіпель. Грунтуючыся на тым, што ў Слуцку была «вайна», а не «паўстанне», д-р Кіпель выказаў яшчэ навішы погляд на тыя падзеі і, такім чынам, паглыбіў і Адамовіча і самога Жука-Грышкевіча. Калі ператрасаць гісторыю, дык так, каб пухляцкі І Кіпель «пераканаўча» зазначыў, што «гэта было фактычна не паўстанне ў традыцыйным значэнні гэтага слова, а Слуцкі фронт змагання БНР за ажыццяўленне ідэі... выказанай у акце 25 сакавіка. Ідэя ёсць, і масавасць таксама!»

Усё правільна: раз была вайна, то павінен жа быць і фронт. Але калі ваяваць, дык на ўсіх франтах. А то што гэта за дзяржава БНР, якая вяла вайну з бальшавікамі толькі на адным «случкім фронце»? Уласна, тое, што цытуецца далей, і ёсць «найноўшы погляд» Кіпеля на «слускае паўстанне»: «Случкі фронт, хоць і быў асабліва важным і вымоўным сваёй нацыянальнай скіраванасцю, быў ён не адзіным, бо ў гэтым часе на ўсёй Беларусі стыхійна ўспыхвалі ўзброеныя паўстанні супраць бальшавіцкай навалы з усходу». Яшчэ быў фронт... генерала Булак-Балаховіча!

Гэта ўжо гучыць салідна. З такой атэстацыяй можна дамагацца большай ахвяры «на вызвольную справу» і рэанімацыю БНР. У якога-небудзь амерыканскага дзеяча, які толкам не ведае, яе тая «Белараша» знаходзіцца, можа скласціся ўражанне, што і сапраўды бальшавікі гвалтам захапілі Беларусь і што па той БНР яшчэ і сёння дзед і баба з-пад Слуцка слёзы праліваюць.

Калі тэрэтычны роспіс «слускага паўстання» дасягнуў свайго апагея, заўважылі вучоныя шабашнікі, што работа халтурная. Манументальная бронза там-сям паблякла, а золата і зусім не ўзялося. Так-то яно так — і баі, і фронт, і вайна сямідзённая, — усё гэта вельмі прыгожа ўпісваецца ў «новыя канцэпцыі» аб «случкім паўстанні». Але для верагоднасці не хапае мемуараў жывога сведкі, які пацвердзіў бы вобразным апавяданнем усё тое, што награвасцілі «даследчыкі». Эпічнага палатна не хапае.

Успомнілі Сокал-Кутылоўскага, які камандаваў «случкай брыгадай» і якога за морскія «змагары» пахавалі рукамі бальшавікоў у Сібіры. Каб быў жывы капітан Сокал-Кутылоўскі, ён пацвердзіў бы, што «слускае

паўстанне» выпілася ў вайну БНР супроць Саветаў, ён бы не даў зманіць. А Сокал-Кутылоўскі аказаўся на гэтым свеце, жыве ў Беларусі і нават дзяржаўную пенсію атрымлівае. Праўда, ён не даў зманіць — пацвердзіў, што «слускае паўстанне» — гэта блеф...

Давялося шукаць «сведкаў» у сябе, на нацыяналістычным падворку, сярод эмігранцкай набрыдзі. Знайшлі...

Цяпер на «случкіх ўгодках» пасля добра скалочанага «рэферата», у якім 7-дзённая «вайна» на «случкім фронце» з 16 па 22 лістапада 1920 года хутка перарасце ў 7-гадовую, абавязкова выступае «ветэран случкіх паўстанняў» пісьменнік Аляксей Змагар, які ў гэтым часе быў яшчэ юнаком». Нагледзячы на тое, што «ветэран» тады яшчэ хадзіў без парткаў, учопіўшыся за бабін падол, ён «уважліва сачыў за случкімі падзеямі».

Цяпер, калі Аляксей Змагар выступае на «ўгодках», ён так здорава распісвае тую «вайну», што ў «змагароў» такое ўражанне, быццам «гэты чалавек толькі што прыехаў з слускага фронту». Ён не толькі помніць, як «перамагаючы ворага, случкакі аслаблялі вёскі і мястэчкі», як «Цімковічы па некалькі разоў пераходзілі з рук у рукі». Ён нават зараз можа расказаць, «дзе стаяла і як выглядала трыбуна, з якой камандзеры — арганізатары першых случкіх палкоў і батальёнаў прамаўлялі да народа», пераказаць нават скарачаны «змест гэтых прамоваў», паказаць, як «стаялі сталы, пры якіх запісвалі ахвотнікаў у баёвыя адзінкі».

Гэта яшчэ не ўсё! Аляксей Змагар як пачне расказаць пра «неўлавімага паручыка Мірановіча, вылазкі якога ў тыл ворага насілі легендарны характар», — вушы развесіш. Куды там Джэймсу Бонду да паручыка Мірановіча!..

І, нарэшце, Аляксей Змагар ведае тое, чаго не ведае ніхто: «случкая армія» была, «бадай», адзіная ў свеце вайсковая фармацыя, якая нічога не брала ў насельніцтва» (акрамя, мабыць, самагону). Таму «случкі фронт» мог праіснаваць яшчэ тыдзень, але Масква кінула супроць случкакоў «важкія камуністычныя аддзелы латышоў і кітайцаў». Тут і казцы, гэта значыць «паўстанню», канец.

Вядома, мемуары пісаць — не сцяг вышываць. Тут таксама здольнасці патрэбны. Асабліва «ветэрану»-назіральніку. Але ў Змагара, відаць, галава варыць, калі ён накрывае аж дзве кніжкі пра «слускае паўстанне». Так што яго разводы на залатым ячку значна дапоўнілі ўзоры, намалёваныя экзальнымі гісторыкамі.

Але на гэтым, відаць, роспіс «слускага паўстання» нельга лічыць завершаным. На апошніх «ўгодках» чуліся заклікі ісці далей і прадаўжаць пошукі новых поглядаў на «слускае паўстанне». Такім чынам, казка пра залатое ячка працягваецца...

Дык вось, жыла-была Рада БНР. Хоць і каротка жыла, але быць — была. Высе-дзела Рада ячка, адно-адзінае і тое было — «слускае паўстанне». Не, цяпер ужо не «паўстанне» а «фронт», гэта значыць — «вайна»...

Чакайце, а ці было тое ячка залатым? Можа, гэта толькі шэрэнькае верабінае?

Не-не! Не разбівайце залатога ячка! Бо навошта ж тады і Рада, і БНР, і прэзідэнт са світай? Не, без залатога ячка няма казкі. І «слускага паўстання» няма. І здоравага сэнсу ў «вызвольным руху» — таксама.

пішуць
ЗЕМЛЯКІ

ЖЫЦЦЁ БЕС- ПРАСВЕТНАЕ...

Эканамічным прагназіраваннем у капіталістычных краінах займаюцца розныя ўрадавыя і прыватныя ўстановы. У апошні час многія з іх публікуюць аптывістычныя заявы аб тым, нібыта эканоміка заходніх краін «выздараўлівае». Але павышэнне цен, рост беспрацоўя, інфляцыя сведчаць аб тым, што эканамічны крызіс працягваецца. Аб гэтым гавораць і пісьмы нашых землякоў — людзей, якія адчуваюць усе вынікі крызісу.

У гэты цяжкі час каля 10 мільёнаў амерыканцаў аказаліся без работ. Мільёны другіх заняты толькі часткова.

«Мы цяпер знаходзімся ў другім штаце, — паведамляе Міхаіл Венчыс. — Там, дзе жылі раней, я восем месяцаў не мог знайсці работу. Давялося пераехаць у Бостан. Яшчэ тры месяцы пайшло на пошукі новага месца. Рабочы дзень не поўны — працую толькі 5 гадзін. Заробтак — 263 долары ў месяц».

Тут мы перапынім выказвані М. Венчыса і прывядзем радкі з пісьма другога нашага земляка са Злучаных Штатаў Кірыла Левага: «У Амерыцы за ўсё трэба плаціць. Прыехаў у горад — плаці за стаянку для аўтамабіля. Мідзер (лічальнік) працуе дакладна: кожная гадзіна 25 цэнтаў. Калі ж ты заплаціў за пэўны час і спазніўся, то павінен ісці ў паліцэйскі ўчастак і дадаткова плаціць адзін долар. Але гэта яшчэ нічога. Горш, калі паставіш машыну без мідзера, — вытрасуць з кішэні пяць долараў за гадзіну».

Наш зямляк прывёў толькі адзін прыклад з амерыканскага спосабу жыцця. А можна яшчэ ўспомніць і аб платным лячэнні аб платнай адукацыі.

«Калі трапіш у бальніцу, — піша з Дэтройта Янка Хвіль, — то толькі за адзін дзень знаходжання там трэба заплаціць 130 долараў. За лячэнне плаціш асобна. А дзе ўзяць тыя грошы, калі не працуеш і да пенсіі яшчэ далёка?»

А цяпер вернемся да пісьма М. Венчыса: «За кватэру я

плачу штомесяц 125 долараў, 98 долараў за ацяпленне, 16 — за электрычнасць. Калі дадаць сюды 15 долараў за тэлефон і іншыя расходы, дык атрымаецца сума ў 272 долары».

Такім чынам, мы бачым, што плата за кватэру і за камунінальныя паслугі перавышае заробтак. А што застаецца на жыццё, якое даражэе з кожным днём?

Хто-небудзь можа заўважыць, што прыведзены прыклад — гэта крайні выпадак, што большасць людзей капіталістычных краін жывуць лепей. Згодны. Але за кошт чаго? Перш за ўсё за кошт строгай эканоміі. Чалавек вымушан абмяжоўваць сябе ва ўсім, нават у самым неабходным — у ежы.

«Прадукты ў Амерыцы вельмі дарагія, — піша Сцяпан Лілеш. — Фунт хлеба каштуе 45 цэнтаў. А калі хочаш з'есці біфштэкс, то трэба выкласці не менш як тры долары. Дык ну яго да д'ябла, такі біфштэкс!»

Нядаўна ўвага грамадскасці ЗША была прыцягнута да паведамлення сенатскай камісіі аб тым, што некаторыя амерыканцы спажываюць кансервы, прызначаныя для... кошак і сабак. Дык які ж тут біфштэкс?

Такое становішча сёння існуе не толькі ў самай развітай капіталістычнай краіне — Злучаных Штатах. Факты сведчаць, што з падобнымі праблемамі сутыкаюцца французы, англічане, італьянцы...

«Каб пражыць, трэба эканоміць, — піша Кацярына Офнер з Францыі. — Калі я была на Радзіме, то бачыла, што ў Саюецкім Саюзе людзі купляюць мяса кілаграмамі, а тут — на грамы».

Леанарда Малеева з Італіі з горьчучу канстатуе: «Зарплаты хапае толькі на тое, каб заплаціць за кватэру і за самае неабходнае. Бо ўсё тут падаражэла за апошні час у некалькі разоў».

Пісьмы землякоў сведчаць аб тым, што свет свабоднага прадпрыемальніцтва, у якім жывуць нашы землякі, патанае ў супярэчнасцях, што працоўны чалавек там як быў, так і застаецца ахвярай несправядлівага сацыяльнага ладу. І вельмі паказальным здаецца нам выказванне Рыгора Чыпалева з Канады: «Тут, як і ў любой капіталістычнай краіне, — інфляцыя і звязаныя з ёй беспрацоўе, павышэнне цен, рост злачыннасці... У газетках кожны дзень чытаеш: там забілі, некага абрабавалі, згвалцілі. Эх, жыццё непрагляднае!»

У. МЯЛЁШКА.

Большое спасибо за книги, что вы мне прислали. Они пополнили мою домашнюю библиотечку. Ими пользуюсь не только я, но и другие белорусы, живущие здесь. Нередко мы собираемся, чтобы обсудить прочитанное. Я люблю читать вслух книги на родном языке. Когда была в гостях на Роди-

не, увезла с собой два чемодана книг. Здесь надо мной смеялись — ведь в Италии мало людей, интересующихся литературой.

Благодарю от всей души за ту радость, которую вы мне доставили этой посылкой.

М. ЛЕОНОВА.

Италия.

Брест. Летні дзень на Мухаўцы. Фота М. МІНКОВІЧА.

ПЯТЕРО ГОВОРЯТ НА «РУСТОНЕ»

(Окончание.
Начало на 3-й стр.)

«Аполлона-11». После полета Стаффорда, Сернана и Янга на «Аполлоне-10» людей от Луны отделило лишь 12,8 километра...

К 15 июля, началу программы ЭПАС, товарищи Стаффорда по «Аполлону» подходят не в юном возрасте. Бранду тоже 44 года, Слейтону идет 52-й.

Президент США, встретившись с экипажем, в шутку сказал: «Остается почувствовать тем, кто оказался недостаточно стар для этого полета». Он, конечно, имел в виду все тот же «опыт».

ЗНАНИЯ

Хочется видеть глубокую символику в том факте, что в первом интернациональном космическом полете, реализующем идею общеземного сотрудничества и созидания, сразу же проверяются и технические идеи строительства в космосе. Эксперимент этот носит название «универсальная печь», и к нему, как и ко всей исследовательской программе полета, по статусу и, главное, по расположению мышления имеет непосредственное отношение бортинженер «Союза», летчик-космонавт, кандидат технических наук Валерий Кубасов.

В отряд он пришел специалистом уже признанным, кандидатом наук. (Один ученый из группы специалистов, принимавших предполетные зачеты по системам нынешнего ЭПАСа, признался: «Все получили заслуженные пятёрки, но Кубасов... С чистой совестью я бы предложил ему свой стул экзаменатора»).

Он вырос на Владимирщине, где все добротное — история, устои, нравы. Может, отсюда, с родины, понимаемой широко и в то же время конкретно, причина вдумчивости, даже введливости в дело, которым он занимается, будь то школа, институт или работа. Школа — серебряная медаль, Московский авиационный — все на «отлично». Отличные характеристики о работе в специальном конструкторском бюро. С 1966 года — отряд космонавтов.

Валерий — инженер по образованию и опыту работы; широта его исследовательских интересов определена логикой самой профессии. Он одинаково силен и в баллистических расчетах, и в теории управления кораблем. Но есть у него, на мой взгляд, все же одно «технократское» пристрастие. Я бы сформулировал это как тягу к «технологии созидания».

Институтский диплом Кубасова посвящен одной из задач технологии летательных аппаратов. Выпускник блестяще (по свидетельству заведующего кафедрой профессора А. Абибова) показал применимость одного из новейших в те годы технологических методов — химического фрезерования к процессу изготовления корпуса летательного аппарата.

Первый рейс в космос на «Союзе-6» в октябре 1969 года — и сразу оригинальнейшая технологическая проблема: первая сварка в космосе.

И теперь в программу совместного полета «Союза» с «Аполлоном» включен оригинальный эксперимент — «универсальная печь». По существу, это семь разных экспериментов, предложенных учеными США и СССР, по выяснению влияния невесомости на технологию производства различных материалов — металлических и полупроводниковых, Метал-

лурги, физики ожидают обнаружить принципиально новые пути к созданию материалов с особыми свойствами, необходимыми для космических и земных производств.

Некоторое время назад руководитель подготовки советских космонавтов В. Шаталов, представляя Кубасова американским специалистам, в шутку заметил: «Если что сломается, он заварит». В 1969 году американские коллеги по достоинству оценили полет «Союза-6». Начальник группы подготовки американских астронавтов Т. Стаффорд одним из первых приветствовал этот полет: «Большое значение имеет исследование возможности сварки в космосе... То, что совершили ваши люди, — выдающееся дело». Что ж, на этот раз судьбе угодно послать в полет вместе Кубасова и Стаффорда.

МУЖЕСТВО

Отряд американских астронавтов начинался в 1959 году с той первой, как говорят в Штатах, «великолепной семерки». Седьмым (по алфавиту) в списке значился 35-летний летчик капитан Дональд Слейтон. Его виски были уже с заметной проседью, внешне он казался замкнутым, взгляд — цепкий и прямой. Из анкет было видно, что летчик он с осени 1943 года, со времени окончания тренировочного курса в Верноне и Вако, в Техасе.

Первый боевой вылет Слейтон совершил в небе Италии, когда там высадились союзные войска. До конца войны командир среднего бомбардировщика В-25 совершил еще 62 боевых вылета.

Затем — университет Миннесоты, диплом инженера аэронавтики, полеты...

15 марта 1962 года Слейтон вряд ли когда забудет. В тот день, за два месяца до того, как он должен был стать вторым американцем, побывавшим в космосе («Меркурий - Френдшип-7»), на медицинском осмотре врачи обнаружили «нерегулярную аритмию в работе его сердца».

Нарушение вообще-то было столь незначительным, что медики долго колебались, прежде чем вынести приговор: отстранить от полетов. Сейчас, по прошествии лет, ясно: в решении врачей, наверное, все же было больше осторожности, чем аргументов. Но Слейтону категорически запретили управлять даже самолетом без второго пилота. Он стал в НАСА директором по работам в космосе, что практически означало — руководителем по отбору и подготовке космических экипажей. И Стаффорда, и Бранда в отряд астронавтов ЭПАСа принимал Слейтон.

И все эти годы он пытался опровергнуть заключение врачей интенсивными тренировками — спортивный зал, пилотирование самолетов, ежедневно две мили кросса в парке. В его возвращение не верил никто, кроме него самого. «Трудно это объяснить, — вспоминает Слейтон, — но аритмия всегда пропадала после хорошей пробежки». Интересно, до сих пор причину слейтоновской аритмии так и не установили, хотя этим занимался выдающийся американский кардиолог Поль Уайт. Согласно появившимся в американской печати сведениям, Слейтона избавил от аритмии препарат хинидин, который посоветовал принимать доктор Уайт. Два года регулярного лечения, и в 1969 году все признаки аритмии исчезли. Вроде бы путь в

космос снова открыт? Но врачи НАСА требуют новых доказательств — прямо из сердца! Серия кардиологических тестов включала, между прочим, и такой: Слейтону вводили в артерию два микроскопических зонда и продвигали их непосредственно к сердцу.

Наградой за подвижничество стало для Слейтона решение НАСА: к полетам в космос годен. Задолго до официального выбора экипажа Слейтон стал изучать русский язык: жизнь приучила его ценить самые, казалось бы, незначительные возможности достижения цели. Шестеро из той первой семерки еще до 1963 года побывали в космосе. До сих пор там не был лишь седьмой — Слейтон.

Он так и сказал: «Предпочитаю быть 50-летним новобранцем, чем 50-летним демобилизованным».

УСТРЕМЛЕННОСТЬ

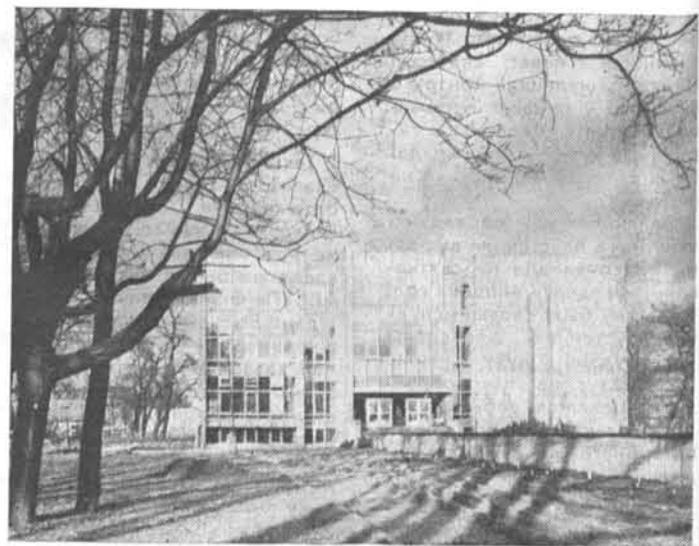
В отряд астронавтов Бранд пришел в 1966 году. До этого — летчик морской авиации, затем гражданская служба — испытатель реактивных машин и вертолетов в авиакомпании «Локхид». Налетано несколько тысяч часов. Образование получил в университетах Колорадо и Калифорнии. Хьюстон стал 14-м городом, в который переехала семья Брандов. Но Джоан, жена Вэнса, не ропщет, она прораб на стройке, а стройки есть везде. Вот только дети — их четверо — редко видят отца: раньше уходил на полеты, теперь — на подготовку к главному полету. У Вэнса внушительный список космических заданий, с которыми он уже справился. Два раза был в экипажах поддержки лунных кораблей, трижды — в дублирующих экипажах. Но все это — только на Земле.

Наша встреча с Вэнсом в Москве состоялась в ночь перед отлетом американских астронавтов на космодром Байконур. Помню, он сказал строго, ответственно: «Завтра впервые увижу Байконур, откуда стартовал Гагарин. К тому времени я уже знал, что в космос непременно полетит человек, но я был потрясен случившимся!»

Когда американские астронавты вернулись с Байконура, я спросил его о впечатлениях. «Ваш Байконур очень похож на место, где расположена наша база имени Эдвардса в Калифорнии. Это здорово, что путь в космос и у нас, и у вас начинается на одинаковой Земле».

Естественно понимать, что о каждом из этой пятёрки, их товарищах из дублирующих экипажей мы с полным основанием можем сказать: творческий человек, опытный, знающий, мужественный, устремленный. Именно такие люди — залог успеха любого большого дела. Впрочем, об одной трудности, связанной с экипажем, все же говорили — языковая проблема. Сейчас и эта трудность позади — наши космонавты знают английский, американские — русский язык. Но на борту в ход пойдет, конечно же, один язык. Американцы называют этот филологический русско-английский гибридный «рустоном» (слог от «русский», слог от «Хьюстон»). Пятеро будут говорить на одном языке, так им удобнее.

Александр МАЛИНОВ.

ДА СЯБРОЎ У ЧЭСКЕ - БУДЗЕЎІЦЭ

Абласны цэнтр Паўднёва-Чэшскай вобласці Чэске-Будзеёвіцэ і беларускі горад Гомель — пабрацімы. Іх звязвае даўняя і песная дружба, якая ў апошні час з асаблівай сілай праявілася ў культурным жыцці двух гарадоў. Нядаўна ў Чэске-Будзеёвіцэ дэманстравалася выстаўка твораў беларускіх мастакоў. Яе арганізавалі Гомельскія абласны краязнаўчы музей і абласная арганізацыя Саюза мастакоў БССР. А крыху раней была паказана выстаўка народна-прыкладнага мастацтва Гомельшчыны. Работы, прадстаўленыя на ёй, сталі яркім сведчаннем таго, як гамельчане высока цэняць, карпатліва зберагаюць і памнажаюць сваёй творчасцю лепшыя традыцыі беларускага нацыянальнага мастацтва. Мэта чарговай выстаўкі — прадоўжыць размову аб мастацтве, яго прызначэнні, самабытнасці, пазнаёміць з творчасцю лепшых традыцый старажытнага і малодшага пакаленняў. Сярод 40 карцін жыванісу і лістоў графікі, якія экспанаваліся ў Чэске-Будзеёвіцэ, творы такіх мастакоў, як Д. Алейнік, С. Бродскі, В. Казачэнка, М. Казакевіч, А. Мельянец, М. Паляякоў, Я. Пакаташкін, Н. Шчасная, у тым ліку 14 мастакоў-гамельчан.

— Мне выпаў гонар у саставе рабочай групы дастаўляць карціны беларускіх мастакоў на выстаўку ў Чэске-Будзеёвіцэ, — гаворыць навуковы супрацоўнік мастацкага аддзела Гомельскага абласнога краязнаўчага музея В. Марэнін. — Адкрыццё выстаўкі супала з вялікім нацыянальным святам нашых сяброў — 30-годдзем вызвалення Чэхаславакіі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў войскамі Савецкай Арміі. Менавіта да гэтай слаўнай даты ў Чэске-Будзеёвіцэ быў адкрыты музей рэвалюцыйнага руху ў Паўднёвай Чэхіі. Цяпер у горадзе-пабраціме наша Гомельшчына будзе пастаянна прадстаўлена дзвюма вялікімі экспазіцыйнымі заламі музея.

У. ДЗЮБА.

НА ЗДЫМКУ: музей у Чэске-Будзеёвіцэ, дзе дэманстравалася выстаўка твораў беларускіх мастакоў.

З ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ МУЗЫКІ

НАРАДЖЭННЕ ОПЕРНАГА ТЭАТРА

У мінулым нарысе я расказаў пра пастаноўку сіламі опернага класа Белдзяржмузтэхнікума оперы Гуно «Фаўст». Яна не толькі спадабалася слухачам, але прымусліла задумацца над лёсам выпускнікоў тэхнікума, якія пасля ўдзелу ў пастаноўцы павінны былі і далей удасканальваць сваё выканаўчае майстэрства. Аднак у Мінску ў той час не было ні кансерваторыі, ні опернага тэатра, ні нават опернай студыі. І вось, для таго каб захаваць кадры будучых спевакоў, Наркамсветы вырашыў з восні 1928 года адкрыць пры музтэхнікуме оперны клас з кансерваторскай праграмай і харэаграфічна.

Кіраўніком опернага класа стаў былы саліст Вялікага тэатра СССР А. Баначыч, які з вялікім запалам узяўся за падрыхтоўку оперных спевакоў. У яго класе прайшлі выдатную школу майстэрства беларускія спевакі Л. Александроўская, С. Друкер, І. Балодцін, М. Дзянісаў, У. Каліноўскі і многія іншыя. У класе працавалі вопытныя канцэртмайстры Г. Пятроў і Ю. Нікіціна. Акрамя спеваў, яго вучні праходзілі сцэнічнае майстэрства і мастацтва грыву.

Паралельна з заняткамі студэнты адразу ж пачалі рыхтаваць «Русалку» Даргамыжскага і «Севільскага цырульніка» Расіні. Першы са спектакляў быў прапанаваны ўвазе слухачоў вясной 1929 года, а другі — у 1930

годзе. Спектаклі ішлі на беларускай мове, у перакладзе педагога тэхнікума Ю. Дрэзіна, дыржыравалі І. Гітгарц і М. Міхайлаў. Гэтыя першыя выступленні ўважліва паказалі, што падрыхтоўка і ўдасканаленне майстэрства нацыянальных спевакоў у оперным класе праходзіць паспяхова і можа даць багаты плён.

Аднак, нягледзячы на добрыя водгукі слухачоў аб спектаклях, оперны клас не мог задаволіць узросшыя патрабаванні музычнай грамадскасці Беларусі, бо яго магчымасці былі вельмі сціплыя. І па рашэнню ўрада рэспублікі ў 1930 годзе ён быў рэарганізаваны ў Дзяржаўную студыю оперы і балета. У склад яе былі залічаны выпускнікі музычнага тэхнікума — былыя студэнты вакальнага і харэаграфічнага класаў, і амаль поўнаццю харавы і балетны калектывы Першага беларускага тэатра.

Спачатку маладыя студыйцы былі дрэнна забяспечаны ўсім неабходным, і ім даводзілася працаваць у даволі складаных умовах. Вось што пісала пра гэты час народная артыстка СССР Л. Александроўская ў часопісе «Театр» за 1952 год: «Ён і зараз стаіць у мяне перад вачыма, цагляны дом на вуліцы Кірава, дзе ля дзвярэй побач з шыльдай «Музычны тэхнікум» у 1930 годзе з'явіўся надпіс: «Беларуская дзяржаўная студыя оперы і

КАРЦІНЫ яго не крычаць пры-
стасцю фарбаў, палітра маста-
ка сціплая, колеры прыглу-
шаныя і даверлівыя, матэрыялы
самыя простыя — палатно, папера, ало-
вак, сангіна, вугаль, гуаш, фламаспер.
З дзесяткаў эцюдаў выкананы маслам.
І амаль у кожнай рабоце адчуваецца не-
завершанасць, нібы вы трапілі не на вы-
стаўку, а ў майстэрню мастака, які за-
раз вернецца і прадоўжыць работу, па-
кладзе апошні мазок, правядзе яшчэ
адзін штырх...

Сумна ўсведамляць, што мастак ніколі
ўжо не падыйдзе да свайго малбярта,
ўжо не будзе старанна змешваць фарбы, шу-
каючы натрэбнага адцення, і падоўгу
глядзець, схіліўшы галаву, на распача-
тую карціну. Яго няма ўжо сярод нас.
Бандыцкая рука нанесла здрадніцкі

праўдалюбцам. Таму яго так паважалі
ўсе, хто ведаў гэтага сціплага і мяккага
чалавека.

Пасля заканчэння вучылішча малады
мастак вырашыў павандраваць па Бела-
русі, каб пазнаёміцца са скарбамі на-
роднай творчасці. «Пачаў я падарожжа
з Палесся, — пісаў ён у 1965 годзе на
старонках часопіса «Малалосць». — Пас-
ля трапіў на Церахоўшчыну. Арнамент
на ручніках тут роўны, шырокі, чысты,
чырволага колеру. На аснове яго стылі-
заваныя дубовыя лісты ці нават сам
дуб. Арнамент Церахоўшчыны скарыста-
ны на дзяржаўным сцягу нашай рэспуб-
лікі».

«...Доўга мне даводзілася ўгадваць
старых бабулек, пакуль яны адчынялі
свае чароўныя куфры... У вёсцы Ляха-
вічы, на беразе славутага Князь-возера,

раннія палотны тонкім пачуццём коле-
ру. Але, захапіўшыся скарбамі народна-
га прыкладнага мастацтва, ён увесь час
аддае творчаму засваешна гэтай каш-
тоўнейшай спадчыны.

Вынікам вандровак па роднаму краю
з'явіліся тры вялікія альбомы малюнкаў
«Беларускі народны арнамент Палесся»
(1957), «Беларускі народны арнамент
(1958), «Арнамент Гродзеншчыны»
(1960).

У гэты час ён, на аснове сабранага
багатага матэрыялу, стварае сцэнічныя
нацыянальныя касцюмы для самадзей-
ных народных калектываў. Аб узраўні
яго прафесійнага майстэрства сведчыць
водгук у беларускім штотыднёвіку «Ні-
ва», што выдана ў Польшчы. 10 жніў-
ня 1969 года ў справадачы аб гастро-

«ПАЗІЯ СЦІПЛАЯ, МУЖНАЯ»

ДА 70-ГОДДЗЯ З ДНЯ
НАРАДЖЭННЯ
ПЯТРА ГЛЕБКІ

Грамадскасць нашай
рэспублікі адзначыла 70 га-
доў з дня нараджэння бела-
рускага савецкага паэта
Пятра Глебкі.

Пятро Глебка як паэт
належаць да пакалення за-
кліканага ў літаратуру ідэа-
ламі Кастрычніка. Бурны
рэвалюцыйны час патраба-
ваў гераічнага верша — та-
му паэзія Глебкі заўсёды
была настроена на высокую
хвалю ўспрымацца гераічна-
га, мужнага, светлага ў
жыцці. Любімай гераічнай
паэта стала свабодная Са-
вецкая Беларусь.

Нельга без хвалявання
сёння чытаць вершы паэта,
якія прысвечаны гадам пер-
шых сацыялістычных пераў-
тварэнняў. Іх вызначае нат-
хнёны стыль, які, як нельга
лепш, перадае атмасферу ду-
хоўнага ўздыму, творчага
энтузіязму людзей. Асаблі-
вае месца ў даваеннай твор-
часці Глебкі займае паэма
«Мужнасць». Гэта вялікае
эпічнае палатно, якое ахапі-
ла гістарычны абрэзак часу,
што ўмясціў у сябе і гады
рэвалюцый, і грамадзянскай
вайны, і гады першых бу-
доўляў сацыялізму.

Паэтычная творчасць Гле-
бкі вядома не толькі ў Бе-
ларусі, але і далёка за яе
рубяжамі. Многія яго вер-
шы перакладзены на украін-
скую, чэшскую і іншыя сла-
вянскія мовы. У апошнія га-
ды Пятро Глебка шмат сіл
і энергіі аддаваў навуковай
работе. Ён быў акадэмікам
АН БССР, відным грамад-
скім дзеячам рэспублікі.

Яго творы любіў і высокая
цаніў старэйшына нашай лі-
таратуры Якуб Колас: «Паэ-
зія Пятра Глебкі, — пісаў
ён, — простая, сціплая і
мужная. Сапраўднае хваля-
ванне не патрабуе ўпрыгож-
вання, яно ідзе з сэрца, і ў
гэтым магутная сіла ўздзе-
яння паэзіі».

ЗАЧАРАВАНЫ КРАЕМ ВАНДРОЎНІК

Удар у спіну, калі мастаку было толькі
44 гады. Лявон Баразна загінуў, абара-
няючы чалавечую годнасць дзяўчыны ад
здзеку гвалтаўнікоў.

«Нарадзіўся я ў вёсцы Новае Сяло
Талачынскага раёна на Віцебшчыне.
Дзед мой быў здольным майстрам і му-
зыкам. Ён сам рабіў скрыпкі, басэтлі
і разам з маім бацькам іграў на вясел-
ях, хрэсьбінах, ігрышчах. Талент вя-
сковых жанчын і маёй маці, якія так
прыгожа аздаблялі вопратку і свой быт,
ды яшчэ чароўныя казкі бабулі Самсо-
ніхі... — усё гэта з дзіцячых год хавала
ў мяне любоў да беларускага краю, да
свайго народа». Так пісаў аб сабе Лявон
Баразна ў адным з артыкулаў пра на-
родную мастацкую творчасць.

Чатырнаццацігадовым хлопчуком пай-
шоў ён у атрад народных месціцаў, каб
абараняць свой любімы край ад непа-
вісных рабаўнікоў. Цяжкі лёс выпаў на
долю юнака. Ён зведаў жахі гестапаў-
скіх засценкаў. Ужо тады зразумеў Ля-
вон, што такое зло, і ўсё сваё кароткае
жыццё прысвяціў барацьбе за самыя
светлыя гуманістычныя ідэалы. Сябры
запомнілі яго чутым, дружалюбным і са-
малюдным чалавечкам, сумленным і бес-
кампрамісным грамадзянінам, шчырым,
таленавітым мастаком. Ён быў вялікім

калгасніца Ганна Курылец захапала ці-
кавае народнае адзенне». Зачараваны ха-
растом шытых і тканых узораў, Лявон
Баразна, не ведаючы стомы, замалеўваў
у сваім альбоме дзівосныя строі жан-
очага адзення, вывучаў пахроі станікаў,
кашуль, андаракаў, намітак і магерак.
Ён быў упэўнены ў карыснасці сваёй
справы. «Я разумеў, — пісаў пазней Ба-
разна, — што наша роднае мастацтва
яшчэ мала вывучана і сабрана, таму і
вырашыў сам заняцца зборам народных
скарбаў.. Вандраванне па зямлі народа
свайго, вывучэнне жыцця і быту на пра-
цягу амаль сямі год дало цвёрдую веру
і мэту быцця майго...»

З Гомельшчыны ён накіраваўся на
Менскі раён. Шмат цікавага ўбачыў
на Полаччыне. Захапіў мастака стрыма-
ны каларыт смаргонскага арнаменту,
сатканага ў восем нітоў. І, урэшце, ён вы-
мушан быў прызнаць, што «не мае сабе
роўных у ткацтве Гродзеншчыны...» У
1965 годзе Лявон Баразна пісаў: «Цяпер
я па-ранейшаму вандрую па Беларусі.
Ужо два разы аб'ехаў і абышоў усю
рэспубліку. І кожны раз знаходжу не-
шта новае і непаўторнае».

Яшчэ ў мастацкім вучылішчы педаго-
гі прарочылі Лявону славу цікавага жы-
вапісца, так адметна вызначаліся яго

дзях Наваградскага ансамбля песні і тан-
ца «Свіцязь» па Беластоцчыне «Ніва» пі-
сала: «...А ўжо народныя касцюмы арты-
стаў былі вельмі прыгожымі!»

Але, стаўшы этнографам, вывучаючы
«чудоўную беларускую вопратку, вышыў-
ку ручнікоў, тканых дываны, поцілкі, на-
стоільнікі, маляваныя куфры, кошыкі...»,
ён вывучаў жыццё, побыт народа, яго
гісторыю і характар. І тут яго вучоны-
этнограф уступаў месца мастаку, і з'яў-
ляліся дзівосныя партрэты дзядзькі Іва-
на з Тонежа, народнага спевака Моніча
з Карэліцкага квінтэта, прасякнутыя
мяккім лірызмам партрэты жанчын, вы-
кананыя адным вугалем. А побач — зу-
сім неверагодны па колеравам выра-
шэнню «Дождж у Альбуці» ці распале-
ны дабля, млявы «Летні дзень».

Наведвальнікі пакідаюць выстаўку
глыбока ўражаныя, удзячныя і... жур-
ботныя: колькі яшчэ чудоўнага і непаў-
торнага падаваў бы нашаму народу
талент гэтага вандроўніка. У кнізе вод-
гукаў чытаем: «Чалавек з вялікім сэр-
цам і добрымі рукамі велізарнае дзякуй
за яго працу і за тую радасць, што ён
прывёс людзям...».

Алесь ГАУРОН.

балета». Хай вас не ўводзіць у зман гэтая гучная назва.
Студыя змяшчалася ў адным пакоі, у класе № 20, дзе ад-
начасова туліліся мы — са-
лісты, хор, балет, а таксама
захоўвалася ўся тэатральная
маёмасць — дэкарацыі, рэк-
візіт, касцюмы. Мы самі
ставілі дэкарацыі, шылі кас-
цюмы, усё рабілі з ахвотай і
захапленнем, натхнёныя цу-
доўнай мэтай — стварыць
беларускі нацыянальны тэ-
атр оперы і балета».

І трэба сказаць, што эн-
тузіязм студыйцаў і плён-
ная праца іх педагогаў і кі-
раўнікоў — дырыжора І. Пі-
гарца, хормайстра і канцэрт-
майстра Г. Пятрова, балет-
майстра Л. Крамарэўскага,
рэжысёра М. Вастокава і са-
праўднага натхніцеля ўсіх
пачынанняў студыі А. Бана-
чыча — адыгралі сваю ста-
ноўчую ролю. І ў 1931 го-
дзе студыя выпусціла свой
першы спектакль — оперу
«Залаты пейнік» Рымскага-
Корсакава. На жаль, рэ-
жысёрскае вырашэнне оперы,
як палітычнай сатыры,
пакідала жадаць многа леп-
шага, а другараднае задачы
адводзілі ўвагу выканаўцаў
ад правільнай інтэрпрэтацыі
твораў рускай класічнай му-
зыкі.

Праз год студыя падрых-
тавала новую пастаноўку —
оперу Вяэ «Кармэн». Гэты
спектакль, дзякуючы імкнен-
ню маладых артыстаў ства-
рыць на сцэне рэалістычныя
вобразы, атрымаў значна
лепшым, чым першы, і вы-
клікаў станоўчыя водгукі
слухачоў. Амаль адразу пасля
першага спектакля сту-
дыя пачала працаваць яшчэ
над двума твораў рускай
класікі — операй «Яўгеній
Анегін» Чайкоўскага і «Цар-
ская нявеста» Рымскага-Кор-
сакава. Паралельна з гэтым

балетная група студыі пра-
цавала над першым савецкім
балетам «Чырвоная кветка»
Гліэра.

Перад студыйяй у поўны
рост паўставала задача ства-
рыць некалькі беларускіх
нацыянальных опер і бале-
таў, якіх слухачы даўно з
нецярплівацю чакалі. Але
малы склад сімфанічнага ар-
кестра, салістаў, хору і ба-
лета, недахоп канцэртмай-
страў, адсутнасць кваліфіка-
ваных рэжысёраў, мастакоў-дэ-
каратараў, уласных рабочых
сцэны і іншага пастаноўча-
га персаналу не давалі магчы-
масці нават марыць пра гэта.
Уласна кажучы, студыя з'яў-
лялася толькі школай для
падрыхтоўкі калектыву буду-
чага тэатра, бо толькі ён быў
здольны вырашыць усе пра-
блемы развіцця беларускага
музычнага тэатра.

Гэта добра разумелі і ў кі-
руючых органах рэспублікі,
таму па рашэнню ўрада Бела-
русі 23 мая 1933 года ў Мін-
ску быў адкрыты Беларускі
дзяржаўны тэатр оперы і ба-
лета. Аўтару гэтых радкоў
успамінаецца той незабыўны
ўрачысты дзень. Цёплым
майскім вечарам 1933 года
давалі «Кармэн», а нас, мала-
дых студэнтаў музтэхнікума,
запрасілі прыняць удзел у
спектаклі ў якасці артыстаў
міманса, ці папросту кажучы
— статыстаў. І вось мы
ўжо ў форме жаўнераў на
сцэне стрымліваем натоўп
фабрычных работніц на чале
з Кармэн — Александрэўскай.
І гэта была нялёгкая справа:
натхнёныя сваёй завадатар-
най артысткай хору так штур-
халі нас, няшчасных, што мы
ледзве ўтрымліваліся на на-
гах. І «вінаватай» у гэ-
тым была выканаўца га-
лоўнай ролі — столькі шчы-
расці і тэмперменту было ў
яе Кармэн, што харысткі

міжвольна падпадалі пад
яе ўладу і станавіліся не
толькі тэмперментнымі, але
і проста агрэсіўнымі. Вобраз,
створаны Александрэўскай,
сапраўды атрымаўся захап-
ляючым: артыстка падкрэслі-
вала ў сваёй гераіні і свабод-
далюбства, і ваявы бок воб-
раза, што ў спалучэнні з цу-
доўным голасам і выдатным
вакальным і сцэнічным май-
стэрствам пакідала незабыў-
нае ўражанне.

Заваяваў нашы сінпа-
тыі малады яшчэ М. Дзя-
нісаў, які спяваў парты-
тую Эскамілье. Яго выка-
нанне было адзначана сапраў-
дным натхненнем, рамантыч-
насцю, і створаны ім на сцэ-
не вобраз тарэадора быў рас-
крыты артыстам з вялікім
мастацкім густам.

Сярод іншых удзельнікаў
спектакля запомніліся сваёй
высокай музычнай культурай
Т. Баначыч, стварыўшая аба-
яльны вобраз Мікаэлы —
простай і шчырай сялянскай
дзяўчыны, і М. Русін — цу-
доўны Хазэ.

Успамінаецца заўсёды вя-
сёлы, дасціпны і няўрымслы
І. Балоцін. У «Кармэн»
ён не быў заняты і прыходзіў
на спектаклі, каб павялічыць
нашу малалікую групу статы-
стаў. Мы ў той час не мелі
ніякага ўяўлення аб грыве і
выходзілі на сцэну ў сваім
«натуральным» выглядзе. Ён
жа абавязкова знаходзіў
тэатральнага грывёра — цы-
рульніка, і ўзяўшы ў яго усё
патрэбнае, наклеіваў нам ву-
сы ці пышныя бакенбарды,
падводзіў вочы.

Слухачы надзвычай цёпла
прынялі і нараджэнне тэатра
і яго першую працу. І заслу-

га ў гэтым належала, галоў-
ным чынам, маладым артыс-
там. Іх жаданне паказаць
сваю працу як мага лепш,
уласобіць на сцэне вобразы
сваіх герояў па-мастацку
праўдзіва, поўна і дасканала
знайшлі шчырае прызнанне ў
публіцы.

Опера ішла на беларускай
мове, а перад пачаткам кож-
най дзеі на авансцэну выхо-
дзіў адзін з удзельнікаў спек-
такля, апрануты ў іспанскае
нацыянальнае адзенне, і вер-
шамі расказваў аб яе змесце.
Вершы спецыяльна да спек-
такля напісаў Пятрусь Броў-
ка, і да гэтага часу я памя-
таю некаторыя радкі з іх:

Кармэн жа інакшыя думкі
насіла
І нават, калі б і не стрэла
зусім Эскамілье,
Усераўна з Хазэ
развіталася яна,
Бо ў цішы супакою ёй
болей няма.

Сваё выступленне перад
апошняй дзеяй артыст завяр-
шаў можа крыху і не сціп-
лым заклікам.

А вы, дарагія таварышы
з залі,
Каб дружнай авацыяй нам
адказалі!

І сапраўды, кожны спек-
такль заканчваўся бурнай
авацыяй. І думаецца, што гэта
было шчырай удзячнасцю
слухачоў маладым артыстам
за пастаноўку оперы і наогул
за нованароджаны тэатр.
У той час ён яшчэ не меў
уласнага памяшкання і спек-
таклі адбываліся на сцэне
Першага беларускага тэатра
(цяпер тэатр імя Я. Купалы).
Зараз дакладна не памятаю,
колькі разоў запар ішла опера
— дзевяць ці дзесяць, але
успамінаецца, што глядзель-
ная зала заўсёды была пера-
поўнена, а партыю Кармэн
увесь час выконвала Л. Алек-
сандрэўская. А для гэтага па-

трэбны былі, акрамя добрага
голосу, не толькі вялізная
любоў да свайго тэатра, але
і значная сіла волі і сапраўд-
ная самаадданасць.

Малады калектыв, натхнё-
ны надзвычай прыезнымі ад-
носінам слухачоў і дапамо-
гай кіруючых органаў рэспуб-
лікі, імкнуўся стварыць но-
выя спектаклі, быць на ўзроў-
ні пастаўленых перад ім за-
дач. Так, у тым жа 1933 го-
дзе тэатр паказаў яшчэ дзве
оперы: «Яўгеній Анегін»
Чайкоўскага, «Царскую ня-
весту» Рымскага — Корсака-
ва і балет Гліэра «Чырвоная
кветка», дзе наша тэхніку-
маўская група выконвала ро-
лю кітайскіх кулі. А ў на-
ступным годзе слухачам было
прапанавана тры новыя спек-
таклі: «Пікавая дама» Чай-
коўскага, «Князь Ігар» Бара-
дзіна і «Севільскі цыруль-
нік» Расіні.

Не ўсе спектаклі вылуча-
ліся высокімі мастацкімі
якасцямі. Малады калектыв
не меў яшчэ дастатковага во-
лыту і традыцый, уласнага
памяшкання і карыстаўся ба-
зай у былой «Чырвонай за-
лі», штаты яго былі яшчэ не
ўкамплектаваны, не было,
напрыклад, уласнага аркестра
і даводзілася карыстацца
паслугамі сумяшчальнікаў з
сімфанічнага аркестра Бела-
рускага радыё.

Але неўзабаве ўсе гэтыя
пытанні былі вырашаны. На
месцы былога Троіцкага база-
ру пачалося будаўніцтва Бела-
рускага дзяржаўнага тэат-
ра оперы і балета, а беларус-
кія кампазітары пачалі ра-
біць першыя накіды сваіх
опер і балетаў для яго. Так
пачаўся новы этап у развіцці
беларускага музычнага ма-
стацтва.

Дзмітрый ЖУРАЎЛЕУ,
заслужаны дзеяч
культуры БССР.

Незвычайную знаходку — зуб маманта — прынёс у Слоніўскі краязнаўчы музей аgramон Уладзімір Грынько. Цікава, што гэта другая знаходка сям'і Грынько — жыхароў вёскі Рахавічы Слоніўскага раёна. Першая з іх належыць Грынько-бацьку.

І вось зноў удача. Непадалёк ад Рахавіч меліяратары пракладвалі дрэнаж. Уладзімір прыгадаў, што менавіта тут, як расказваў бацька, быў знойдзены яшчэ ў 30-я гады мамантаў зуб. Цяпер у зямлі знайшлі другі трохкілаграмовы зуб старажытнага велікана.

У раённым музеі паявіўся рэдкі экспанат...
М. РЫЛКО.

З захапленнем вывучаюць гісторыю роднага краю вучні школы № 4 горада Салігорска. Імі створан куток, экспанаты якога расказваюць аб працоўных справах роднага горада. Школьнікі збіраюць матэрыял аб партызанскіх атрадах, якія змагаліся ў гады Вялікай Айчыннай вайны, робяць паходы па месцах баявой славы. НА ЗДЫМКУ: заняткі гуртка юных гісторыкаў, якім кіруе выкладчык А. НІКІЦЕНКА.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

ЛЯ БЛАКІТНАЙ ДАРОГІ

Прыгожыя і непаўторныя краявіды ў ніжнім цячэнні ракі Прыпяці — самай вялікай ракі Беларускага Палесся. Яе даўжыня амаль 800 кіламетраў. Шырыня Прыпяці ў ніжнім цячэнні перавышае 200 метраў, а глыбіня дасягае 3—5 метраў. Гэта адна з галоўных блакітных дарог рэспублікі.

Тут, у межах поймы ракі, знаходзяцца своеасаблівыя ландшафты, якія амаль не закрануты гаспадарчай дзейнасцю чалавека.

Ад самай вады, пераважна на левабярэжжы, пачынаюцца чыстыя пясчаныя пляжы. Зялёныя кусцікі вербалозу выглядаюць свежымі букетамі на фоне бела-жоўтага пяску. Далей ад вады ідуць шматфарбныя лугі. Ружовы колер ім надае драсён змяіны, дэкаратывнымі плямамі бялеюць рамонкі. Густы дыван цягнецца бясконца, шчодро насычаючы паветра водарам нектару. Лугі тут вельмі меданосныя, і амаль у кожным мясцовым калгасе ці саўгасе ёсць свая пасека. Стаіць цудоўнае надвор'е, і руплівыя рукі сялян складваюць лугавое разнатраўе ў духмяныя стагі і сіцрты.

Месцамі ля Прыпяці растуць сасновыя лясы. Гэта рэдкая з'ява. Дрэвам больш за 40 год, і растуць яны як асобнымі астраўкамі, так і цэлымі масівамі. Здраецца, у час вялікай веснавой паводкі саснякі залівае вада. Таму на кожным дрэве на вышыні каля 80 сантыметраў ад зямлі ёсць паясок з хваінак, сухой травы, кавалачкаў кары, глеістых часцінак. Апошняя паводка таксама пакінула свае сляды.

У пойме шмат дуброў. Пераважна гэта дубы-адзіночкі, магутныя, каржакаватыя. Многія стаяць без вершалін, з высмаленымі ў ствалах дуп-

ламі — то сляды маланак і буранаў, якія давалося дубам перажыць на сваім вяку.

У час вялікіх веснавых паводак Прыпяць робіцца бурнай і валодае вялікай сілай, асабліва ў ніжнім цячэнні, дзе збіраецца вялікая колькасць вады. Яна набывае значную хуткасць, гэдмывае берагі, выварочвае з карэннямі хмызнякі і асобныя дрэвы.

У некаторых выпадках рака ўтварае новае рэчышча. Старое адабляецца і ўзнікае старарэчка. За апошнія 15—20 гадоў у асобных месцах рака змясцілася на 150—200 метраў. У старарэчках можна знайсці завалы моранага дубу — каштоўнай сыравіны для мэблевай і шэрагу іншых вытворчарэй.

Апрача таго, менавіта ў час вялікіх паводак утвараюцца асаблівыя паглыбленні ў пойме. Мясцовая назва іх «варцёб». Вадасвідруе гэтыя яміны глыбінёй 6—8 метраў пры дыяметры 30—40 метраў. З цягам часу берагі іх зарастаюць хмызняком, і далейшае ўздзеянне паводак робіцца нязначным. Сярод веццені заліўных лугоў варцёбы вельмі маляўнічыя. Сустракаюцца асобна і групкамі, могуць цягнуцца ланцужком. Вада ў іх адрозніваецца па колеру і хімічнаму саставу. Бываюць варцёбы з блакітнай, чорнай, жоўтай і нават чырвонай вадой. Так, чырвоны колер вады набывае з-за вялікай колькасці жалезістых злучэнняў.

Маляўнічыя краявіды, чыстае паветра, цішыня... Адпачынак на Прыпяці — цудоўны.

І. ГАРАНОВІЧ,
М. ПІКУЛІК.

НОВАЯ СТАРОНКА СКАРЫНІЯНЫ

Аднойчы ў 1776 годзе сціплы служачы бібліятэкі імператарскай Акадэміі навук у Пецербургу Бакмейстэр у аддаленым кутку кнігасховішча наткнуўся на важную звязку старажытных кніг, якія аказаліся ўжо забытымі к таму часу выданнямі Францыска Скарыны. З таго дня яркае жыццё і дзейнасць выдатнага беларускага першадрукара і гуманіста сталі прадметам пільнай увагі многіх вучоных розных краін. З'явілася асобная навука аб нашым вялікім асветніку — Скарыніяна.

Асабліва ўзбагацілася Скарыніяна за гады Савецкай улады, бо шматгранная дзейнасць і светапогляды Скарыны пастаянна знаходзяцца ў цэнтры ўвагі беларускіх вучоных. Новым пацвярджэннем гэтага з'яўляецца выдадзеная нядаўна кніга маладога беларускага даследчыка С. Падокшына «Скарына і Будны».

У сваёй рабоце С. Падокшын разглядае Скарыну, галоўным чынам, як філосафа. Ён паслядоўна аналізуе ўсю філасофскую праблематыку, якой займаўся гэты выдатны мысліцель, гэта значыць, яго натурфіласофскія, грамадска-палітычныя, прававыя, эстэтычныя і асабліва этычныя погляды. Трэба адзначыць, што гэтыя ў светапоглядзе Скарыны разглядаецца так глыбока ўпершыню і складае неаспрэчную вартасць манаграфіі С. Падокшына.

Аўтар паказвае, што для Скарыны характэрна ўпартае імкненне аддзяліць этыку ад царкоўнай дагматыкі, перакананне, што маральнай дасканаласці чалавек можа дасягнуць сваімі ўласнымі намаганнямі, не звяртаючыся за дапамогай да бога. Даследчык правільна заключае, што «гэта гуманістычная тэндэнцыя да разрыву сувязі паміж мараллю і афіцыйнай рэлігі-

яй атрымала далейшае развіццё ў філасофскай думцы Беларусі другой палавіны XVI—XVII стагоддзяў, у прыватнасці, у поглядах С. Буднага, беларускіх эпікураістаў, сацыяліяна».

Заслугоўвае пахвалы спроба С. Падокшына разгледзець эстэтычныя погляды Скарыны, дзе выдатнаму гуманісту таксама «удалосся адравацца ад некаторых традыцыйных разуменняў сярэднявечковай эстэтыкі».

У кнізе даецца аналіз светапогляду і другога выдатнага мысліцеля эпохі Адраджэння ў Беларусі — Сымона Буднага, які значна паглыбіў рацыяналізм Скарыны, развіў яго этычныя, сацыяльна-палітычныя і эстэтычныя ідэі. З яго імем аўтар звязвае станаўленне радыкальна-рэфармацыйнага руху ў Беларусі. І калі ў пытаннях сацыяльна-палітычных вучэнне С. Буднага не заўсёды з'яўлялася арыгінальным, то ў рашэнні рэлігійна-філасофскіх праблем сваім радыкалізмам ён намнога пераўзыхілаў сучаснікаў не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі.

Аўтар справядліва называе С. Буднага, разам з Эразмам Ратэрдамскім і Ларэнца Вала, адным з заснавальнікаў біблейскай крытыкі, прадчай Б. Спінозы і ліберцінаў XVII стагоддзя. Рашучая крытыка С. Будным хрысціянскай тэалогіі садзейнічала ўзнікненню ў Беларусі атэістычных і матэрыялістычных ідэй. У прыватнасці, рацыяналістычны падыход да праблем тэалогіі прывёў некаторых беларускіх антытрынітарыяў (напрыклад, С. Лована і К. Бекеша) да атэістычных поглядаў.

Кніга С. Падокшына — яркая і захапляючая старонка сённяшняй Скарыніяны.

В. ШАЛЬКЕВІЧ,
кандыдат філасофскіх навук.

СУСВЕТНЫЯ РЭКОРДЫ НА СПАРТАКІЯДЗЕ

Працягваецца VI летняя Спартакіяда народаў СССР.

На спаборніцтвах яхтсменаў у Таліне беларускі экіпаж у саставе Я. Каліны і С. Харэцкага ў класе «Лятучы галандзец» заваяваў бронзавы медаль.

Нашы валеібалісты занялі сёмае месца, а зборная жаночая ўпершыню ў гісторыі спартакіяд увайшла ў фінал і была шостаі. Такое ж месца занялі ў Каўнасе веласіпедысты рэспублікі ў стокіламетровай каманднай гонцы. У групавой гонцы на 198 кіламетраў мінчанін Барыс Ісаеў заваяваў бронзавы медаль.

Пасляхова выступілі нашы штангісты. Спартамэн найлегчайшай вагі Р. Белянкоў быў другім, Э. Дзергачоў (лёгкае вага) і В. Шарый (сярэдняе вага) — першымі.

У Алма-Аце завяршыўся чэмпіянат барцоў класічнага стылю. Мінчанін А. Зелянко (вага звыш 100 кг) заваяваў сярэбраны медаль.

Самбісты сустрэліся ў сталіцы Грузіі — Тбілісі. Майстар міжнароднага класа з Мінска В. Курдаполаў стаў бронзавым прызёрам.

Апошнія паведамленні.

Фота А. РАУБЫ.

ГУМАР

Муж вярнуўся з камандзіроўкі і прызнаўся жонцы, што згубіў заручальны пярсцёнак.

— Не разумею, як можна згубіць пярсцёнак? — абураецца жонка.

— Ты ва ўсім вінавата! Я табе ўжо цэлы год паўтараю, што ў мяне разарвана кішэня!

— Мяне ўкусіла ваша пчала, — скардзіцца дачнік суседу, пчалаводу-аматару.

— Пакажыце, якая іменная, і я яе пакараю як след!

— Вы сьвярджаеце, — спытаў суддзя, — што былі сведкам таго, як у сямействе Сабо пачаўся разлад?

— Так, ваша чэсць, я быў шаферам на іх вяселлі.

Пасля другога раунда баксёр пытаецца свайго секунданта:

— Ну як, змагу я яго перамагчы?

— Вядома! Калі ты будзеш так махаць рукамі, ён нарэшце прастудзіцца і схопіць запаленне лёгкіх.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-02-80, 33-03-15, 33-01-97, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КПБ
Зак. 1142.